

## פרק י"ח

### הפעולות הכספיות של מוסדות הגמל והביטוח

#### 1. קופות הגמל<sup>1</sup>

##### 1. הצבירה והחיפכון באמצעות הקופות

בשנת 1962 נמשכה הצבירה המהירה בקרנות קופות הגמל. הצבירה השנתית הסתכמה ב־169 מיליון ל"י לעומת 130 מיליון ל"י ב־1961, ובכך עלה סך נכסי הקופות בסוף 1962 בלא תוספות השיערוך בעקבות הפיחות ל־800 מיליון ל"י. אולם קרוב ל־70 אחוזים מנכסי הקופות היו צמודים ערב הפיחות למדד המחירים לצרכן או לשער המטבע, וכתוצאה מהפיחות ומעליית מדד המחירים לצרכן חלה בהם עלייה ניכרת, ולמעשה, הגיעו נכסי הקופות בסוף 1962 למיליארד ל"י, בקירוב. אולם מרבית הקופות טרם שיערכו את נכסיהן, וליכך אין הנתונים בפרק זה כוללים את התוספת הנובעת משיערוך נכסים.

בעקבות הפיחות חל למעשה גם שינוי בהרכב נכסי הקופות ומשקל הנכסים הצמודים עלה, אף כי אין הדבר בא עדיין לידי ביטוי במאזני הקופות שטרם ערכו שיערוך. נוסף לכך רוכשות עתה

לוח י"ח-1

#### נכסי הקופות והצבירה השנתית, 1957 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| השנה   | הנכסים בסוף השנה | הצבירה השנתית בנכסים | אחוז הגידול של סך כל הנכסים |
|--------|------------------|----------------------|-----------------------------|
| 1957   | 232              | 56                   | 31.8                        |
| 1958   | 305              | 73                   | 31.4                        |
| 1959   | 397              | 92                   | 30.2                        |
| 1960   | 501              | 104                  | 26.2                        |
| 1961   | 631              | 130                  | 25.9                        |
| * 1962 | 800              | 169                  | 26.7                        |

\* להוציא את הגידול הנובע משיערוך הנכסים.

ה מקור: לנכסי הקופות המאושרות — משרד האוצר, רשות החיפכון.

<sup>1</sup> הדיון בפרק זה כולל הן קופות מאושרות לצורך הקלות במס והן קופות שאינן מאושרות. הראשונות מהוות 95 אחוזים מכלל הקופות.

הקופות במקור איגרות־חוב צמודות למדד בלבד, שכן לאחר הפיחות הופסקה ההנפקה בהצמדה לדולר.

הצבירה<sup>1</sup> רבת המימדים, מהווה חלק ניכר מחסכונות משקי הבית<sup>2</sup>. היא כוללת את תקבולי הקופות הנובעים בעיקרם מהפרשות המעבידים והעובדים ובמיעוטם — מהכנסות על השקעות ומרווחי מימוש, בניכוי התשלומים לעוזבים וההוצאות השוטפות. סכום ההפרשות לקופות עלה מ־139 מיליון ל"י ב־1961 ל־174 מיליון ל"י ב־1962 — גידול של 35 מיליון ל"י, שהן 25 אחוזים, לעומת גידול של 22 אחוזים ב־1961. הגידול בהפרשות לקופות נובע בעיקרו משני מקורות: עלייה בשכר החודשי הממוצע לעובד ב־12 אחוזים, בערך; והצטרפותם של חברים חדשים עם עליית מספר השכירים ב־8 אחוזים. נוסף לכך חלה עלייה בהפרשות לקופות לעצמאיים עם גידול מספר החברים בהן.

#### לוח י"ח<sup>2</sup>

### הצבירה השנתית בקופות, 1958 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| 1962    | 1961  | 1960  | 1959 | 1958 |                                 |
|---------|-------|-------|------|------|---------------------------------|
| 174.0   | 139.4 | 114.0 | 97.2 | 78.9 | הפרשות העובדים והמעבידים לקופות |
| 39.5    | 32.5  | 28.0  | 22.9 | 20.2 | הכנסות מריבית על השקעות ורנטה   |
| 19.0    | 9.5   | 5.2   | 5.1  | 1.2  | רווחי הון שמומשו                |
| בניכוי: |       |       |      |      |                                 |
| 53.5    | 41.7  | 34.7  | 25.0 | 20.4 | תשלומים * לחברים שפרשו          |
| 10.5    | 9.3   | 8.4   | 8.1  | 6.8  | הוצאות שוטפות                   |
| 168.5   | 130.4 | 104.1 | 92.1 | 72.9 | הצבירה השנתית בקופות            |

\* תשלומי פנסיה, תגמולים, פיצויים ותשלומים סוציאליים אחרים.

\*\* מספרים מתוקנים.

\*\*\* אומדן.

ה מק ו ר : לנכי הקופות המאושרות — משרד האוצר, רשות החיסכון.

סכום התשלומים לחברים שפרשו, הכוללים תשלומי פנסיה, תגמולים, פיצויים ותשלומים סוציאליים אחרים, גדל ב־12 מיליון ל"י והסתכם ב־54 מיליון ל"י. תשלומים אלה מהווים עדיין חלק קטן יחסית מההפרשה השנתית לקופות, אולם משקלם הוא בקו עלייה — מ־25 אחוזים מכלל ההפרשות בשנים 1958 ו־1959 ל־30 אחוזים ב־1960 ו־1961 ול־31 אחוזים ב־1962. בהוצאות השוטפות חלה ב־1962 עלייה קלה בלבד.

ההכנסות מהשקעות עלו ב־1962 ב־7 מיליון ל"י לעומת גידול של 5 מיליון ל"י ב־1961, והסתכמו ב־40 מיליון ל"י. עלייה ניכרת חלה ברווחי המימוש, שהסתכמו ב־20 מיליון ל"י לעומת

<sup>1</sup> להוציא את תוספת השיעור.

<sup>2</sup> ראה פרק י"ט, "החיסכון", לוח י"ט.

10 מיליון ב־1961. העלייה ברווחי המימוש מקורה בעיקרה בשינוי שער המטבע; איגרות החוב צמודות־הדולר, שהגיעו למועד פרעונן, נפדו לפי שער המטבע החדש. נוסף לכך עלה המספר הכולל של האיגרות שנפדו ב־1962 לעומת 1961.

מכלול גורמים אלה הביא כאמור לגידול הצבירה השנתית ל־169 מיליון ל"י לעומת 130 מיליון ל"י ב־1961. החיסכון הנקי של משקי הבית במסגרת הקופות, כלומר הצבירה השנתית בניכוי הגידול ביתרת ההלוואות לחברים ובניכוי רווחי המימוש, עלה בסכום קטן יותר והסתכם ב־121 מיליון ל"י לעומת 99 מיליון ל"י ב־1961. יתרת ההלוואות לחברים עלתה ב־29 מיליון ל"י לעומת גידול של 21 מיליון ל"י ב־1961, והגיעה בסוף 1962 ל־131 מיליון ל"י.

בשנת 1962 פעלו שני גורמים להגברת ביקוש החברים להלוואות מהקופות: החשת קצב עליית המחירים; ורצונם של משתכנים ליהנות מההקלות הקשורות בפרעון מוקדם של משכנתאות. אולם למעשה לא השתקף גידול הביקוש במלואו בגידול ההלוואות לחברים בגלל התקנות המגבילות את מתן האשראי לחברים מקרנות הקופות ל־25 אחוזים מנכסיהן, להוציא את חוב המעביד. יתר־על־כן, בקרנות הפנסיה הארציות, שבהן רופף יותר הקשר בין החבר לקופה, לא נוצלה כל מכסת האשראי המותרת.

הגברת הביקוש מצד החברים להלוואות דווקא בעת עליית מחירים מקורה בכך שבניגוד למקובל לגבי הלוואות לזמן בינוני אין הלוואות אלו צמודות, והריבית עליהן אינה עולה, בדרך כלל, על 6 אחוזים.

ביוני 1962 פורסמה תקנה מטעם רשות החיסכון, המחייבת את הקופות לשלם לחברים הפורשים הפרשי הצמדה על גמלויותיהם, בניכוי ההלוואות שקיבלו מהקופה; הוראה זו יש בה איפוא משום ייקור יחסי של חלק מההלוואות לחברים. לאחר הפיחות נשמעה טענה כי חברים הפורשים מהקופה ואינם זכאים לפנסיה, אלא לגמלה חד־פעמית, אינם זוכים לקבל את מלוא הערך הריאלי של כספם, מאחר שחסכוניותיהם אינם צמודים, למרות שהשקעות הקופות צמודות ברובן. לאחר הסכם עם ההסתדרות פורסמה התקנה האמורה, המחייבת את הקופות המאושרות לשערך את נכסיהן אחת לשנה, ולשלם לחבר הפורש, שאינו זכאי לפנסיה, הפרשי הצמדה שנתיים על יתרת הכספים שנצטברה לזכותו מדי שנה, בניכוי יתרת חובו לקופה בסוף כל שנה. למעשה יש בתקנה זו גם משום הצמדה עקיפה של ההלוואות לחברים. סכום ההצמדה הכולל, שהחבר זכאי לו ביום פרישתו, מורכב מסכום הזקיפות השנתיות, וככל שגדול יותר סכום ההלוואות שקיבל החבר, לתקופות העולות על שנה, כן קטן יותר סכום הפרשי ההצמדה שהוא זכאי לקבל ביום פרישתו. ייקור יחסי זה של ההלוואה אינו פוגע באלה החברים בקופות פנסיה ואינם מתעתדים לפרוש לפני גיל הפרישה, שכן הם זכאים לקצבה חודשים, העומדת ביחס מסוים למשכורתם האחרונה.

גם ב־1962, כב־1961, הובלטה חשיבותן של הקופות ככלי חיסכון בתקופה של אינפלציה. החיסכון במסגרת הקופות הוא חיסכון חוזי, הצמוד למעשה לשכר הנומינלי. עליית המחירים, שחלה ב־1962 בעקבות הפיחות והיתה גבוהה מזו שבשנים שקדמו לה, גררה אחריה עלייה בשכר, שבעקבותיה גדל במידה ניכרת סכום ההפרשות לקופות. אולם, כאמור, נודעת לעליית המחירים גם השפעה הפוכה על חיסכון משקי הבית באמצעות הקופות — היא מגדילה את ביקוש החברים להלוואות.

יש להדגיש כי מדובר כאן בחיסכון המאפשר העברת מקורות מצריכה להשקעה ואין בו משום צמצום הביקוש הכולל במשק, שכן חסכוניות אלו של משקי הבית מופנים כיום למימון השקעותיהם של סקטורים אחרים.

## 2. זרמי הכספים לפי סקטורים

א. התקבולים. סך תקבולי הקופות נטו הגיע בשנת 1962 ל-175 מיליון ל"י לעומת 130 מיליון ל"י ב-1961.<sup>1</sup> סכום זה מורכב בעיקרו מעודף הפרשות על תשלומים, ובמיעוטו — מרווחי הקופות. הפרשות המעבידים, המהוות כשני שלישים מסך ההפרשות הן, למעשה, בגדר חסכונות של משקי הבית; שכן מבחינתם של המעבידים הן חלק מתשלומי השכר. גם רווחי הקופות, הנובעים מהשקעת כספי החברים, יש לראותם כתקבולים ממשקי הבית; 95 אחוזים, בקירוב, מהתקבולים מקורם איפוא משקי הבית — 165 מיליון ל"י ב-1962 לעומת 122 מיליון ל"י ב-1961. התקבולים מעסקים הסתכמו ב-1962 ב-10 מיליון ל"י. תקבולים אלה נובעים מהפרשות של מעבידים לקרנות פיצויים מרכזיות (המנוהלות בעיקר על-ידי מספר בנקים), אשר אינן בבעלות העובדים.<sup>2</sup>

ב. התשלומים. היקף ההשקעות של הקופות, לרבות ההשקעות באמצעות "גמול", הגיע ב-1962 ל-175 מיליון ל"י לעומת 130 מיליון ל"י ב-1961. הקצאת השקעות אלו בין הסקטורים השונים תלוייה בעיקרה בתקנות הממשלה.

קרוב ל-40 אחוזים מסך ההשקעות הופנו ב-1962 למוסדות הכספיים והבנקאיים; ההשקעות במוסדות אלו הסתכמו בשנה זו ב-67 מיליון ל"י לעומת 47 מיליון ל"י ב-1961. הסכום שהופנה למוסדות הכספיים, בעיקר על-ידי רכישת איגרות-חוב, עמד על אותה רמה כב-1961 — 50 מיליון ל"י;<sup>3</sup> העלייה של 20 מיליון ל"י הופנתה כולה למוסדות הבנקאיים. עלייה זו, חלה על אף ביטול ההכרה ב"פיקדונות המיוחדים" כ"השקעה מוכרת", והיא נעוצה בהסדר מיוחד,<sup>4</sup> שלפיו מושקעים באיגרות חוב של חברות, השייכות להסתדרות, 50 אחוזים מהקרנות החייבות בהשקעה מוכרת. במסגרת הסדר זה גדלו השקעות הקופות במוסדות הבנקאיים באמצעות חברות-עזר ועל-ידי רכישת איגרות חוב בסכום גבוה יותר מהירידה ב"פיקדונות המיוחדים". למעשה, לא היה איפוא בביטול ההכרה בפיקדונות המיוחדים כדי להביא לשינוי בהרכב ייעודי ההשקעות של הקופות.

עלייה בולטת חלה בחלקו של הסקטור הציבורי, בעיקר עקב גידול רב ברכישת איגרות-חוב של המוסדות הלאומיים. סכום האשראי לסקטור הציבורי הגיע ל-42 מיליון ל"י לעומת 14 מיליון ל"י ב-1961.

האשראי לעסקים פרטיים הסתכם ב-40 מיליון ל"י, כב-1961, אך חלו שינויים בהרכבו. יתרת חובות המעבידים הפרטיים<sup>5</sup> עלתה ב-15 מיליון ל"י לעומת עלייה של 9 מיליון ב-1961, ואילו היקף רכישת ניירות ערך של עסקים פרטיים פחת מ-14 מיליון ל"י ב-1961 ל-8 מיליון ל"י ב-1962.

גם ההלוואות החדשות נטו למשקי הבית ולמוסדות שלא למטרת רווח נשארו כמעט ללא שינוי — 25 מיליון ל"י, אך חל שינוי בהרכבן: ההלוואות לחברים הסתכמו ב-29 מיליון ל"י לעומת 21 מיליון ל"י ב-1961, אך יתרת ההלוואות מ"גמול" למוסדות שלא למטרת רווח פחתה ב-6 מיליון ל"י לעומת עלייה קלה ב-1961.

<sup>1</sup> ההפרש בין סכומים אלו לבין סכום הצבירה השנתית לפי לוח י"ח:2 נובע מכך שחלק מרווחי חברת "גמול" אינם מועברים לקופות.

<sup>2</sup> דיון על ההבחנה בין הפרשות המעביד לקופות עובדים ובין הפרשותיו לקרן פיצויים מרכזית הובא בדו"ח בנק ישראל 1961, עמ' 299.

<sup>3</sup> סכום זה אינו כולל את השקעת הקופות באיגרות-חוב של חברת "ביצור", בסך 28 מיליון ל"י, כיוון שתמורתן מופקדת על-ידי חברה זו בבנק הפועלים; יש לראות בהשקעה זו השקעה של הקופות במוסדות הבנקאיים. כן אין סכום זה כולל את האשראי נטו מהקופות לחברת "גמול", בסך 26 מיליון ל"י, שכן אין חברה זו אלא סוכן לביצוע השקעות של הקופות.

<sup>4</sup> דיון על הסדר זה הובא בדוח בנק ישראל 1961, עמ' 300.

<sup>5</sup> לרבות המפעלים העסקיים של ההסתדרות.

לוח י"ח-3

"מאזן התשלומים" המאוחד של קופות הגמל וחברת "גמול", 1959 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| 1962 **     |        |       |       |       | תשלומים                    | 1962 **     |        |       |       |      | תקבולים                 |
|-------------|--------|-------|-------|-------|----------------------------|-------------|--------|-------|-------|------|-------------------------|
| מיליוני ל"י | 1961 * | 1960  | 1959  | אחרים |                            | מיליוני ל"י | 1961 * | 1960  | 1959  |      |                         |
|             |        |       |       |       | הלוואות באמצעות ניירות ערך |             |        |       |       |      | ממשקי בית               |
|             |        |       |       |       | ואשראי אחר :               | 94.3        | 164.6  | 122.2 | 96.7  | 87.1 | (לרבות הפרשות המעבידים) |
|             |        |       |       |       | לסקטור הציבורי ***         | 5.7         | 10.0   | 8.1   | 8.7   | 5.7  | מעסקים                  |
| 23.9        | 41.8   | 13.7  | 31.4  | 30.8  | ולחברות ממשלתיות           |             |        |       |       |      |                         |
|             |        |       |       |       | למוסדות כספיים             |             |        |       |       |      |                         |
| 38.4        | 67.1   | 47.3  | 51.3  | 38.4  | ולבנקים ****               |             |        |       |       |      |                         |
|             |        |       |       |       | למשקי בית ולמוסדות         |             |        |       |       |      |                         |
| 14.3        | 25.0   | 24.0  | 8.9   | 12.5  | שלא למטרת רווח             |             |        |       |       |      |                         |
| 22.9        | 40.0   | 40.0  | 12.1  | 7.9   | לעסקים פרטיים *****        |             |        |       |       |      |                         |
| 0.5         | 0.7    | 5.3   | 1.7   | 3.2   | השקעות בנכסי דלא נידי      |             |        |       |       |      |                         |
| 100.0       | 174.6  | 130.3 | 105.4 | 92.8  | סך כל התשלומים             | 100.0       | 174.6  | 130.3 | 105.4 | 92.8 | סך כל התקבולים *****    |

\* מספרים מתוקנים.

\*\* אומדן.

\*\*\* הממשלה, המוסדות הלאומיים והרשויות המקומיות.

\*\*\*\* להוציא את פקדונות הקופות ב"גמול", המופיעים בלוח זה כהשקעות הקופות בסקטור הציבורי, בעסקים ובמוסדות שלא למטרת רווח, באמצעות "גמול".

\*\*\*\*\* בעיקר מפעלים עסקיים של ההסתדרות.

\*\*\*\*\* ההפרש הקטן בין סך כל התקבולים בלוח זה לבין סכום הצבירה השנתית בלוח י"ח-2 נובע מכך, שהלק מרווחי חברת "גמול" אינם מועברים לקופות.

### 3. התפתחויות במבנה מאזני הקופות

כתוצאה מהגידול במקורותיהן הכספיים של הקופות ובהיקף השקעותיהן והלוואותיהן הגיע מאזן הקופות בסוף 1962 ל-800 מיליון ל"י לעומת 631 מיליון ל"י בסוף 1961. בצד הנכסים חל עיקר הגידול בניירות הערך, בעוד שבפיקדונות חלה ירידה ניכרת; בצד ההתחייבויות היה עיקר הגידול בקרן הפנסיה.

א. הנכסים. כאמור, קשור מבנה הנכסים של הקופות במידה רבה בתקנות האוצר המכוונות את השקעותיהן. המסחר בבורסה אסור על הקופות, פרט לסכומים קטנים ובמסגרת הגבלות שונות<sup>1</sup>.

העלייה העיקרית חלה בניירות הערך — מ-297 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-451 מיליון ל"י בסוף 1962; חלקם של ניירות הערך עלה מ-47 אחוזים מכלל נכסי הקופות בסוף 1961 ל-56 אחוזים בסוף 1962.

ב"פיקדונות המיוחדים" נמשכה הירידה, שהחלה ב-1961 בעקבות ביטול ההכרה בפיקדונות כב"השקעה מוכרת". הירידה בפיקדונות אלו מ-96 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-73 מיליון ל"י בסוף 1962 הביאה לירידת חלקם של הפיקדונות לזמן קצוב בבנקים וב"גמול" בכלל הנכסים מ-19 אחוזים בסוף 1961 ל-12 אחוזים בסוף 1962.

יתרת ההלוואות לחברים עלתה מ-102 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-131 מיליון ל"י בסוף 1962, אך חלקן בכלל הנכסים לא נשתנה — 16 אחוזים. מדובר כאן בחלקן של ההלוואות בסך הנכסים, ואילו שיעור ההלוואות המכסימאלי המותר לפי התקנות — 25 אחוזים — אמור בקרנות, פרט לחוב המעביד<sup>2</sup>. שיעור זה של 16 אחוזים הוא שיעור ממוצע לכלל הקופות הכוללות בצד קופות גמל שהגיעו לגבול המכסימום המותר, גם את הקופות לעצמאיים וקרנות הפיצויים המרכזיות שאינן נוהגות כלל להלוות לחבריהן, וכן את קופות הפנסיה הארציות שבהן, לא הגיעה כאמור, מידת הניצול לגבול המכסימום.

יתרת חוב המעבידים עלתה מ-57 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-75 מיליון ל"י בסוף 1962, עלייה של 18 מיליון ל"י לעומת 13 מיליון ל"י ב-1961; גם במשקל סעיף זה לא חל ב-1962 כל שינוי והוא עמד על 9 אחוזים.

ב. ההתחייבויות. ב-1962 נמשכה מגמת העלייה, הניכרת מאז 1958, במשקל קרן הפנסיה והוא הגיע ל-47.8 אחוזים מסך ההתחייבויות. במקביל לכך נמשכת גם מגמת הירידה במשקל קרן התגמולים שהגיעה ל-28.5 אחוזים בסוף 1962.

עליית משקלה של קרן הפנסיה וירידת משקלה של קרן התגמולים נובעות בעיקר מכך ששיעור ההפרשה לראשונה כפול מאשר לשנייה. בשנים קודמות השפיע גם המעבר משיטת תגמולים לשיטת פנסיה. נוסף לכך היה סכום התשלומים לעוזבים גבוה יותר יחסית בקרנות התגמולים מאשר בקרנות הפנסיה. בסיכומי של דבר, גדלה קרן הפנסיה ב-1962 ב-84 מיליון ל"י והגיעה ל-383 מיליון לעומת 299 מיליון ל"י בסוף 1961. הירידה בקרן התגמולים הואטה במידת מה עקב גידול קופות התגמולים לעצמאיים, שהחלו את פעולתן רק בסוף 1957. סך נכסיהן של קופות אלה עלה מ-15.5 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-24.0 מיליון ל"י בסוף 1962, עם עליית מספר

<sup>1</sup> הקופות הפועלות במסגרת תקנות האוצר רשאיות לרכוש בבורסה ניירות ערך שישמשו כ"השקעה מוכרת" בשני תנאים: אלה חייבים להיות ניירות ערך מאושרים (כלומר, בעיקר איגרות חוב); וסכום הרכישה אסור שיעלה על סכום ניירות הערך שנקנו במקור ונמכרו על ידן בבורסה. נוסף לכך, רשאיות הקופות לרכוש במסגרת 25 האחוזים של קרנותיהן החופשיות, שמהן ניתנות ההלוואות לחברים, ניירות ערך בבורסה כראות עיניהן, אך בסכום שאינו עולה על 10 אחוזים מסך קרנותיהן.

<sup>2</sup> חוב המעביד נובע מפיגור המעבידים בהפרשותיהם לקרנות השונות.

# הנכסים וההתחייבויות של קופות הגמל, 1959 עד 1962

(סוף השנה)

| 1962 **                  |             | 1961 * |             | 1960   |             | 1959   |             |
|--------------------------|-------------|--------|-------------|--------|-------------|--------|-------------|
| אחוזים                   | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י |
| <b>נכסים :</b>           |             |        |             |        |             |        |             |
| 1.1                      | 8.6         | 1.5    | 9.2         | 1.9    | 9.4         | 1.4    | 5.5         |
| 5.0                      | 40.2        | 8.1    | 51.0        | 13.7   | 68.6        | 10.4   | 41.3        |
| 4.1                      | 32.6        | 7.1    | 45.2        | 14.3   | 71.6        | 12.2   | 48.3        |
| 0.8                      | 6.7         | 1.3    | 8.4         | 1.4    | 7.2         | 4.1    | 16.2        |
| 1.6                      | 12.9        | 2.7    | 17.1        | 2.7    | 13.3        | 6.1    | 24.3        |
| 56.4                     | 451.2       | 47.0   | 297.4       | 34.1   | 170.7       | 28.9   | 114.8       |
| 16.4                     | 131.1       | 16.2   | 102.2       | 16.2   | 81.1        | 17.7   | 70.3        |
| 9.3                      | 74.7        | 9.1    | 57.2        | 8.9    | 44.6        | 11.2   | 44.3        |
| 0.8                      | 6.0         | 1.4    | 8.7         | 1.6    | 8.3         | 2.0    | 8.2         |
| 2.9                      | 23.0        | 3.5    | 22.3        | 3.4    | 17.0        | 3.9    | 15.3        |
| 1.6                      | 13.0        | 2.0    | 12.8        | 1.8    | 9.3         | 2.1    | 8.5         |
| 100.0                    | 800.0       | 100.0  | 631.5       | 100.0  | 501.1       | 100.0  | 397.0       |
| <b>סך כל הנכסים</b>      |             |        |             |        |             |        |             |
| <b>התחייבויות :</b>      |             |        |             |        |             |        |             |
| 47.8                     | 382.8       | 47.3   | 298.7       | 46.2   | 231.6       | 44.8   | 177.7       |
| 28.5                     | 227.8       | 29.4   | 185.6       | 30.4   | 152.4       | 32.1   | 127.6       |
| 11.0                     | 88.3        | 11.2   | 70.4        | 10.8   | 54.1        | 9.7    | 38.4        |
| 5.9                      | 46.9        | 6.0    | 38.2        | 6.4    | 32.0        | 6.6    | 26.1        |
| 1.3                      | 10.5        | 0.9    | 5.7         | 0.7    | 3.7         | 0.8    | 3.1         |
| 1.0                      | 8.2         | 0.8    | 4.8         | 0.9    | 4.4         | 1.4    | 5.8         |
| 1.7                      | 13.5        | 1.3    | 8.5         | 0.9    | 4.3         | 0.8    | 3.3         |
| 2.8                      | 22.0        | 3.1    | 19.6        | 3.7    | 18.6        | 3.8    | 15.0        |
| 100.0                    | 800.0       | 100.0  | 631.5       | 100.0  | 501.1       | 100.0  | 397.0       |
| <b>סך כל ההתחייבויות</b> |             |        |             |        |             |        |             |

\* מספרים מתוקנים.

\*\* אומדן.

\*\*\* מפעלים משקים של ההסתדרות.

\*\*\*\* בעיקר הייבוי ריבית וביטוח חיים.

\*\*\*\*\* קרן עזר, שיקום, מחלה, חופשת חג וכדומה.

\*\*\*\*\* בעיקר קופות הופשה חברים שעזבו.

המקור : לנייבי הקופות המאושרות — משרד האוצר, רשות ההיסכון.

חבריהן שהגיע ל-32 אלף ב-1962. מרבית העצמאיים אינם חברים עדיין בקופות אלה ואף אינם מבוטחים בתכניות השונות לביטוח חיים. גם קופות הגמל לשכירים לא מיצו עדיין את מלוא הפוטנציאל של שדה פעולתן. כ-70 אלף עובדי מדינה ומוסדות ציבוריים שונים ומספר דומה של שכירים בלתי מאורגנים אינם משתייכים כלל לקופות גמל.

## II. חברות הביטוח<sup>1</sup>

### 1. קווי ההתפתחות הכלליים

המאזן המאוחד של חברות הביטוח גדל ב-1962 ב-36 מיליון ל"י והסתכם ב-163 מיליון ל"י. בסכום זה כלולה התוספת הנובעת משיערוך הנכסים וקרן ביטוח החיים לאחר הפיחות, בסך 6 מיליון ל"י. בלא תוספת השיערוך מגיע גידול הנכסים ל-30 מיליון ל"י, שהם 24 אחוזים, לעומת 28 מיליון ל"י, שהם 28 אחוזים, ב-1961. כ-70 אחוזים מכלל הנכסים מרוכזים בידי חמש חברות הביטוח הישראליות הגדולות.

תקבולי הפרמיות מהמבטחים<sup>2</sup> עלו במידה ניכרת והסתכמו ב-1962 ב-115 מיליון ל"י לעומת 86 מיליון ב-1961 — עלייה של 33 אחוזים לעומת 22 אחוזים ב-1961. למעלה מ-75 אחוזים מהתקבולים מקורם בפרמיות הביטוח האלמנטרי; קרוב ל-20 אחוזים — מביטוח החיים, והיתר מהביטוח הימי. תקבולי הפרמיות של החברות הישראליות בלבד הסתכמו ב-1962 ב-82 מיליון ל"י, שהם כ-70 אחוזים מכלל תקבולי הפרמיות. במסגרת ביטוח-המשנה מעבירות החברות הישראליות לחוץ לארץ קרוב ל-40 אחוזים מתקבולי הפרמיות, והשייר בארץ עומד על 60 אחוזים מהתקבולים.

תשלומי התביעות למבטחים, בניכוי השתתפותם של מבטחי-המשנה בחוץ לארץ, הסתכמו ב-1962 ב-25 מיליון ל"י, בערך. רובם המכריע של תשלומים אלו נעשה במסגרת הביטוח האלמנטרי. תשלומי העמלה לסוכנים וההוצאות השוטפות, הנוטלים חלק ניכר מהתקבולים, עלו מ-34 מיליון ל"י ב-1961 ל-44 מיליון ב-1962, וחלקם הגיע ל-40 אחוזים, בערך, מתקבולי הפרמיות. ההוצאות השוטפות הסתכמו ב-23 מיליון ל"י ותשלומי העמלה ב-21 מיליון ל"י; גם הוצאות אלו מקורן בעיקר בעיסקות הביטוח האלמנטרי.

מכלל הגידול של 36 מיליון ל"י במאזן חברות הביטוח ב-1962 נובעים 18 מיליון ל"י מגידול קרנות ביטוח החיים<sup>3</sup>; מזה 6 מיליון ל"י כתוצאה משיערוך אותם 35 האחוזים מיתרת קרן ביטוח החיים שהיו צמודי-ערך ערב הפיחות. חלקו של ביטוח החיים בגידול הנכסים גדול מחלקו בסך התקבולים והתשלומים, והיפוכו של דבר בביטוח האלמנטרי; שכן בביטוח החיים מהווים התשלומים למבטחים וההוצאות השונות אחוז נמוך יותר מתקבולי הפרמיות מאשר בביטוח האלמנטרי. תקבולי פרמיות ביטוח החיים הסתכמו ב-1962 ב-20 מיליון ל"י לעומת 15 מיליון ב-1961 ו-10 מיליון ב-1960. הגידול נובע מעלייה ניכרת במספר פוליסות ביטוח החיים<sup>4</sup>. ב-1962

<sup>1</sup> סקטור הביטוח בפרק זה כולל הן את חברות הביטוח הישראליות והן את סניפי החברות הזרות הפועלות בישראל; לא נכללה חברת הביטוח הממשלתית "יובל" שפעולותיה כלולות בפרק ז', "פעולות הסקטור הציבורי".

<sup>2</sup> להוציא את התקבולים מחברות הביטוח המקומיות במסגרת ביטוח-המשנה.

<sup>3</sup> הגידול ביתרות קרנות הביטוח השונות, המביא להגדלת הנכסים, אינו כולל את הסכומים שהועברו למבטחי-משנה בארץ ובחוץ לארץ, אלא רק את אותו חלק מהקרנות הנותר כשייר בידי כל אחת מהחברות המקומיות.

<sup>4</sup> הגידול במספר הפוליסות, בניכוי הפוליסות שנפדו.



# הנכסים, תקבולי הפרמיות ומספר פוליסות ביטוח החיים של מקמור הביטוח, 1956 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| השנה     | סך כל הנכסים לסוף שנה |                              | סך כל תקבולי הפרמיות * |                              | מספר פוליסות ביטוח החיים |                              |
|----------|-----------------------|------------------------------|------------------------|------------------------------|--------------------------|------------------------------|
|          | מיליוני ל"י           | אחוז העליה לעומת השנה הקודמת | מיליוני ל"י            | אחוז העליה לעומת השנה הקודמת | אלפים                    | אחוז העליה לעומת השנה הקודמת |
| 1956     | 45.3                  | —                            | 35.9                   | —                            | 128                      | —                            |
| 1957     | 55.3                  | 22.1                         | 43.2                   | 20.3                         | 149                      | 16.4                         |
| 1958     | 65.2                  | 17.9                         | 51.0                   | 18.1                         | 169                      | 13.4                         |
| 1959     | 78.8                  | 20.8                         | 56.6                   | 11.0                         | 187                      | 10.7                         |
| 1960     | 99.1                  | 25.8                         | 70.9                   | 25.2                         | 200                      | 7.0                          |
| ** 1961  | 126.9                 | 28.1                         | 86.4                   | 21.9                         | 252                      | 26.0                         |
| *** 1962 | 162.7                 | 28.2                         | 114.7                  | 32.7                         | 320                      | 27.8                         |

\* תקבולי הפרמיות ודמי הרישום בארץ ובחוץ לארץ בניכוי אותו חלק מתקבולים אלו שהועבר למבטחי משנה בארץ.  
\*\* מספרים מתוקנים.

\*\*\* אומדן.

\*\*\*\* לרבות תוספת שיערוך בסך 6 מיליון ל"י.

ח מ ק ו ר : משרד האוצר, המפקח על הביטוח.

נוספו כ־70 אלף פוליסות וב־1961 כ־50 אלף — לעומת גידול שנתי של 20 אלף בשנים הקודמות. הערך הממוצע של פוליסה חדשה הגיע ל־10 אלפים ל"י, בקירוב. בסוף 1962 היו בתוקף כ־320 אלף פוליסות<sup>1</sup>.

הגידול הניכר במספר הפוליסות נעוץ בכמה גורמים: הגברת מסע הפרסומת בשנתיים האחרונות, הן מצד החברות והן מצד הממשלה: הגדלת כוח המשיכה, בעיקר בהשפעת הפיחות, של תכניות ביטוח צמודות, המבטיחות את ערך החיסכון הנעשה לטווח ארוך, וכן בזכות ההקלות במס שהובטחו לחוסכים במסגרת תכניות ביטוח החיים. אולם עדיין אין החיסכון באמצעות ביטוח החיים זוכה לאותה מידה של חשיבות במסגרת כלל צורות החיסכון האישיות, הנודעת לו בארצות המערב, שכן בארץ ממלאות קופות הגמל תפקיד מכריע בתחום זה ומרבית השכירים וחלק מהעצמאיים מבוטחים במסגרתן.

תשלומי התביעות, העמלות וההוצאות במסגרת ביטוח החיים הסתכמו ב־1962 ב־11 מיליון ל"י לעומת 9 מיליון ל"י ב־1961. גידול רב יחסית חל בשנתיים אלה בסעיף ההוצאות בעקבות הגידול הניכר במספר הפוליסות, ביחוד הואיל ו־60 אחוזים מפרמיות השנה הראשונה משמשים כתשלומי עמלה לסוכנים. הצבירה בקרנות ביטוח החיים, להוציא את תוספת השיעור, הסתכמה ב־12 מיליון ל"י לעומת 9 מיליון ל"י ב־1961. החיסכון של משקי הבית באמצעות ביטוח החיים, כלומר הצבירה, בניכוי העלייה בחוב משקי הבית לחברות הביטוח, עמד על אותה רמה כב־1961 —

<sup>1</sup> מספר הפוליסות אינו משקף את מספר המבוטחים, כיוון שמבוטחים רבים רוכשים יותר מפוליסה אחת. עם זאת ניתן להניח שהגידול הניכר במספר הפוליסות נבע, ודאי, במידה לא מועטת מגידול מספר המבוטחים.

# הצבירה בקרן ביטוח החיים בסקטור הביטוח בישראל\*, 1959 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| 1962*** | 1961 | 1960 | 1959 |                                                                       |
|---------|------|------|------|-----------------------------------------------------------------------|
| 19.0    | 14.5 | 10.4 | 8.9  | פרמיות ודמי רישום                                                     |
| 3.9     | 3.3  | 2.3  | 2.0  | ריבית שנוקפה לזכות הקרן                                               |
| 6.0     | —    | —    | —    | הפרשי שיערוך<br>בניכוי:                                               |
| 4.6     | 3.8  | 3.8  | 3.4  | תשלום תביעות והוצאות ליישוב תביעות<br>הוצאות שוטפות שנוקפו לחובת הקרן |
| 6.1     | 4.2  | 3.1  | 2.6  | ותשלומי עמלה                                                          |
| 0.7     | 0.6  | 0.5  | 0.3  | רווחי ביטוח של החברות                                                 |
| 17.5    | 9.2  | 5.3  | 4.6  | הצבירה בקרנות ביטוח חיים**                                            |

\* חברות הביטוח הישראליות והחברות הביטוח הזרות הפועלות בישראל.  
\*\* לרבות צבירה בקרן לסיכונים יוצאים מן הכלל — ביטוח חיים, ותביעות תלויות ביטוח חיים.  
\*\*\* אומדן.

6 מיליון ל"י — והיקפו מבוטל לעומת החיסכון של משקי הבית באמצעות קופות הגמל, שהסתכם באותה שנה ב־120 מיליון ל"י. הוא קטן אף מהחיסכון באמצעות קופות הגמל לעצמאיים שהסתכם ב־9 מיליון ל"י.

## 2. זרמי כספים

עסקות ההעברה, כלומר תקבולי הפרמיות ותשלומי התביעות במסגרת הביטוח האלמנטרי והביטוח הימי, הן עיקר עסקותיהן של חברות הביטוח, והיקפן גדול פי כמה מהיקף העסקות הפינאנסיות. תקבולי הפרמיות ותשלומי התביעות במסגרת ביטוח החיים נכללו כאן בעסקות הפינאנסיות, שכן גידול היתרה בקרן ביטוח חיים כמוה כרכישת נכס פינאנסי על ידי משקי הבית. בניגוד לגידול קרנות הביטוח האלמנטרי, שאינו בבחינת נכס פינאנסי של המבוטחים, אלא שייך לחברת הביטוח.

סך תקבולי ההעברה והתקבולים הריאליים הגיע ב־1962 ל־132 מיליון ל"י לעומת 100 מיליון ל"י ב־1961. תקבולי ההעברה מהסקטורים המקומיים הסתכמו ב־97 מיליון ל"י לעומת 72 מיליון ל"י ב־1961. התקבולים מחוץ לארץ, בעיקר ממבטחי־המשנה לשם כיסוי תביעות בארץ, גדלו מ־22 מיליון ל"י ב־1961 ל־27 מיליון ל"י ב־1962. ההכנסות מריבית עלו מ־6 ל־7 מיליון ל"י. היקף תשלומי ההעברה והתשלומים הריאליים עלה מ־95 מיליון ל"י ב־1961 ל־127 מיליון ל"י ב־1962. תשלומי ההעברה לסקטורים המקומיים הגיעו ל־50 מיליון ל"י, בקירוב, לעומת 32 מיליון ל"י ב־1961. התשלומים לחוץ לארץ, בעיקר במסגרת ביטוח־המשנה, עלו מ־27 ל־32 מיליון ל"י. ההוצאות השוטפות ותשלומי העמלה הסתכמו, כאמור, ב־44 מיליון ל"י. היקף העסקות בנכסים פינאנסיים הוא, כאמור, מצומצם יותר. התקבולים במסגרת העסקות הפינאנסיות — רובם ממשקי הבית המבוטחים ביטוח החיים — עלו מ־14 מיליון ל"י ב־1961 ל־21 מיליון ל"י ב־1962.

התשלומים במסגרת זו כוללים את האשראי הניתן על ידי חברות הביטוח לסקטורים השונים, אם בצורת הלוואות והפקדות ואם בצורת רכישת ניירות ערך. אשראי זה עלה מ-19 מיליון ל"י ב-1961 ל-27 מיליון ל"י ב-1962. באשראי לסקטור הציבורי ולחברות הסקטור הציבורי לא חל שינוי והוא הסתכם ב-10 מיליון ל"י. באשראי למשקי הבית, ברובו הלוואות על פוליסות ביטוח חיים, חלה עלייה מ-3 ל-6 מיליון ל"י.

### 3. שינויים במבנה מאזן החברות

#### (א) החברות הישראליות

נכסים — נכסי החברות הישראליות הסתכמו בסוף 1962 ב-138 מיליון ל"י לעומת 107 מיליון ל"י ב-1961. הרכב הנכסים של חברות הביטוח מושפע במידה לא מעטה על-ידי תקנות הממשלה, אולם חופש הפעולה שלהן גדול מזה של קופות הגמל. הן חייבות להחזיק לפחות 20 אחוזים מכספי קרן ביטוח החיים ו-35 אחוזים מן ההון הנפרע בניירות ערך ממשלתיים או בניירות ערך שבערבות הממשלה. היקף הלוואותיהן למבוטחים מוגבל ל-40 אחוזים מהסכום הכולל של קרן ביטוח החיים וההון הנפרע.

החברות העוסקות בביטוח חיים נבדלות בהרכב נכסיהן הקבועים והשוטפים כאחד מאלה שעיסוקן הבלעדי הוא ביטוח אלמנטרי. השקעותיהן של הראשונות הן בעיקר השקעות לזמן ארוך, ורובן איגרות חוב של חברת החשמל ושל הממשלה, לפי הסדר במסגרת התקנות החלות על חברות הביטוח. שיעור ההלוואות למבוטחים גבוה אצלן מאשר בחברות העוסקות בביטוח אלמנטרי בלבד. לעומת זאת מחייב אופי הביטוח האלמנטרי, על מידת אי-הוודאות הרבה יותר הכרוכה בו, מבנה נכסים בעל מידה רבה של נזילות. אמנם, החברות מבטחות את עצמן מפני סיכון באמצעות ביטוח-משנה ועל ידי החזקת הון עצמי וקרנות ביטוח כרוזבות, אך כדי לעמוד בתשלום תביעות בלתי צפויות חייבות הן להחזיק גם נכסים נזילים בשיעור מתאים.

ניירות הערך הם הסעיף הגדול ביותר בנכסי כלל חברות הביטוח הישראליות. לאחר עלייה מתמדת בשנים האחרונות הם היוו ב-1962 30 אחוזים מכלל הנכסים, לרבות תוספות השיערוך. בסוף 1962 הסתכם סעיף זה ב-40 מיליון ל"י — ללא הפרשי שיערוך ב-34 מיליון ל"י — לעומת 27 מיליון ל"י בסוף 1961. רוב ניירות הערך הם, כאמור, איגרות חוב של חברת החשמל ושל הסקטור הציבורי. יתרת ההלוואות עלתה מ-29 מיליון ל"י בסוף 1961 ל-36 מיליון ל"י בסוף 1962. אלה הן ברובן הלוואות למשקי הבית ולעסקים, בעיקר למבוטחים בחברות.

חלקם של הנכסים הנזילים בנכסי כלל החברות נע בשנים האחרונות בין 35 ל-40 אחוזים; בחברות העוסקות בביטוח חיים ובביטוח אלמנטרי כאחד נע חלקם בין 33 ל-38 אחוזים, ואילו בחברות, העוסקות בביטוח אלמנטרי בלבד, עמד שיעור זה על 50 אחוזים, בשל הצורך בהבטחת אמצעים לשם מילוי התביעות התלויות — סעיף שאינו קיים כמעט בעיסקי ביטוח חיים — וכן כדי לעמוד בתשלומים בלתי צפויים.

בין הנכסים הנזילים כלול הסעיף "חייבים שונים" המגיע ל-20 עד 30 אחוזים מכלל הנכסים של החברות הישראליות. סעיף זה כולל בעיקר חובות שוטפים של סוכנים ומבוטחים, שהרקע להם הוא, כנראה, בתנאי התחרות בין החברות השונות, שאי-ההקפדה על גביית הסכומים במועדם הוא אחד מביטוייה. מידת נזילותו של נכס זה קטנה כמובן מזו של מזומנים ופיקדונות עובר ושב, אך כיוון שהפיגור בתקבולי הפרמיות הוא קצר ויש בו סדירות, הריהו בבחינת נכס נזיל. חלקם של המזומנים ופיקדונות עובר ושב בכלל הנכסים עומד על 10 אחוזים, בערך.

<sup>1</sup> חייבים שונים, מזומנים, פיקדונות עובר ושב ופיקדונות אחרים לזמן קצר, בבנקים.

לוח י"ח-7

"מאזן התשלומים" של סקטור הביטוח\*, 1960 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| תקבולים                               | 1960 | 1961 *** | 1962 **** | תשלומים                          | 1960 | 1961 *** | 1962 **** |
|---------------------------------------|------|----------|-----------|----------------------------------|------|----------|-----------|
| <b>העברות ועסקות ריאליות**</b>        |      |          |           |                                  |      |          |           |
| <b>העברות מסקטורים מקומיים, בעיקר</b> |      |          |           | <b>העברות לסקטורים מקומיים,</b>  |      |          |           |
| <b>הכנסות מפרמיות ודמי רישום</b>      |      |          |           | <b>בעיקר תשלום תביעות בביטוח</b> |      |          |           |
| בביטוח האלמנטרי בארץ                  | 60.2 | 71.9     | 97.1      | האלמנטרי בארץ                    | 26.1 | 32.1     | 48.9      |
| הכנסות מריבית בארץ                    | 4.7  | 6.0      | 7.4       | תשלומי עמלה בביטוח               |      |          |           |
| העברות מחוץ לארץ, בעיקר               |      |          |           | האלמנטרי והימי (בעיקר לסוכנים)   | 15.2 | 16.6     | 20.6      |
| על חשבון ביטוח משנה                   | 18.7 | 22.1     | 27.3      | הוצאות שוטפות                    | 14.1 | 17.0     | 23.2      |
| <b>העברות לחוץ לארץ, בעיקר</b>        |      |          |           | <b>העברות לחוץ לארץ, בעיקר</b>   |      |          |           |
|                                       |      |          |           | על חשבון ביטוח משנה              | 21.7 | 27.4     | 32.0      |
|                                       |      |          |           | השקעות בנכסי דלא ניידים          | 1.1  | 2.3      | 2.7       |
| <b>סך כל העברות</b>                   |      |          |           | <b>סך כל ההעברות</b>             |      |          |           |
| והעסקות הריאליות                      | 83.6 | 100.0    | 131.8     | והעסקות הריאליות                 | 78.2 | 95.4     | 127.4     |



לוח י"ח-8

הנכסים וההתחייבויות של חברות הביטוח הישראליות, 1959 עד 1962

| 1962*             |         | 1961        |        | 1960        |        | 1959        |        |
|-------------------|---------|-------------|--------|-------------|--------|-------------|--------|
| מיליוני ל"י       | אחוזים  | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים |
| <b>נכסים</b>      |         |             |        |             |        |             |        |
| 28.8              | **39.7  | 25.0        | 26.7   | 22.4        | 18.7   | 20.9        | 14.1   |
| 26.2              | 36.1    | 27.5        | 29.3   | 29.0        | 24.2   | 28.1        | 19.0   |
| 6.6               | 9.1     | 7.0         | 7.5    | 5.0         | 4.2    | 5.0         | 3.4    |
| 4.4               | 6.0     | 4.5         | 4.8    | 4.0         | 3.3    | 3.4         | 2.3    |
| 23.5              | 32.4    | 26.6        | 28.4   | 27.5        | 23.0   | 29.3        | 19.8   |
| 10.5              | 14.4    | 9.4         | 9.9    | 12.1        | 10.1   | 13.3        | 9.0    |
| 100.0             | **137.7 | 100.0       | 106.6  | 100.0       | 83.5   | 100.0       | 67.6   |
| <b>התחייבויות</b> |         |             |        |             |        |             |        |
| 17.3              | 23.8    | 17.9        | 19.1   | 15.0        | 12.5   | 13.9        | 9.4    |
| 40.1              | **55.2  | 35.9        | 38.3   | 35.9        | 30.0   | 37.1        | 25.1   |
| 9.0               | 12.4    | 8.6         | 9.2    | 9.5         | 7.9    | 9.8         | 6.6    |
| 2.9               | 4.0     | 3.3         | 3.5    | 3.4         | 2.8    | 3.4         | 2.3    |
| 7.8               | 10.7    | 7.9         | 8.4    | 8.5         | 7.1    | 9.2         | 6.1    |
| 11.7              | 16.0    | 12.2        | 13.0   | 11.8        | 9.9    | 12.2        | 8.2    |
| 11.2              | 15.6    | 14.2        | 15.1   | 15.9        | 13.3   | 14.4        | 9.7    |
| 100.0             | **137.7 | 100.0       | 106.6  | 100.0       | 83.5   | 100.0       | 67.6   |

\* אומדן.

\*\* לרכות הפרשי שיערוך בסך 6 מיליון ל"י.

\*\*\* בעיקר סוכנים ופרמיות לנכיה.

המקור: משרד האוצר, המפקח על הביטוח.

ההתחייבויות — ההון העצמי של החברות הישראליות עלה בהתמדה בשנים האחרונות והסתכם בסוף 1962 ב־24 מיליון ל"י; חלקו בכלל ההתחייבויות הגיע ליותר מ־17 אחוזים. קרן ביטוח החיים הוא הסעיף העיקרי בהתחייבויותיהן של כלל חברות הביטוח. בשנים האחרונות היא עמדה על 36 עד 37 אחוזים מכלל ההתחייבויות, להוציא את הפרשי השיערוך. בסוף 1962 היא הסתכמה ב־55 מיליון ל"י; בניכוי הפרשי השיערוך היא הגיעה ל־49 מיליון ל"י לעומת 38 מיליון ל"י בסוף 1961. גם משקלו של הסעיף "קרן הביטוח האלמנטרי" לא נשתנה כמעט — 9 אחוזים מכלל ההתחייבויות. בסוף 1962 הסתכם ב־12 מיליון ל"י לעומת 9 מיליון בסוף 1961.

#### (ב) חברות הביטוח הזרות הפועלות בישראל

היקף נכסיהן של חברות הביטוח הזרות הפועלות בישראל הסתכם בסוף 1962 ב־25 מיליון ל"י לעומת 20 מיליון ל"י ב־1961. כמחצית מסכום זה מושקעת בניירות ערך, בעיקר של הממשלה ושל מוסדות כספיים. יתרת ההלוואות למבוטחים הסתכמה ב־5 מיליון ל"י. משקל ניירות הערך בכלל הנכסים גבוה מאשר בחברות הישראליות, ומשקל ההלוואות נמוך יותר, כיוון שחברות אלה עוסקות בעיקר בביטוח אלמנטרי, שבו קטן יותר היקף ההלוואות לתקופות העולות על שנה. כבחברות הישראליות היוו הנכסים הנזילים בחברות אלה שליש מנכסיהן בישראל.

#### לוח י"ח 9

#### נכסי חברות הביטוח הזרות בישראל, 1959 עד 1962

(מיליוני ל"י)

| 1962 **                    |        | 1961 *      |        | 1960        |        | 1959        |        |                     |
|----------------------------|--------|-------------|--------|-------------|--------|-------------|--------|---------------------|
| מיליוני ל"י                | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים | מיליוני ל"י | אחוזים |                     |
| 45.2                       | 11.3   | 47.3        | 9.6    | 39.1        | 6.1    | 44.6        | 5.0    | ניירות ערך          |
| 20.8                       | 5.2    | 18.7        | 3.8    | 19.9        | 3.1    | 19.7        | 2.2    | הלוואות             |
| 0.8                        | 0.2    | 1.0         | 0.2    | 0.7         | 0.1    | 1.8         | 0.2    | נכסי דלא ניידי      |
| 21.2                       | 5.3    | 19.2        | 3.9    | 23.0        | 3.6    | 22.3        | 2.5    | חייבים שונים        |
| מזומנים, פיקדונות עובר ושב |        |             |        |             |        |             |        |                     |
| ופיקדונות אחרים לזמן קצר   |        |             |        |             |        |             |        |                     |
| 12.0                       | 3.0    | 13.8        | 2.8    | 27.3        | 2.7    | 11.6        | 1.3    | בבנקים              |
| 100.0                      | 25.0   | 100.0       | 20.3   | 100.0       | 15.6   | 100.0       | 11.2   | סך כל הנכסים בישראל |

\* מספרים מתוקנים.

\*\* אומדן.

ה מקור: משרד האוצר, המפקח על הביטוח.